

Новинари прате политичаре у стопу, и пред очима им одигравају догађаји који кроје нашу судбину. Како ријетко имамо прилику чути њихова мишљења, одлучило смо се да покренемо серијал "Непитани" у коме ћемо имати прилику прочитати како главни протагонисти извјештавања у нас виде ствари око нас.

Серију отвара Слободан Дурмановић, уредник у Информативном програму ТВ БН из Бијељине, и сарадник "Новог Репортера" и "Нове српске политичке мисли".

Прво питање, наравно, посвећено је стању у медијима РС.

- Према ономе што успевам да пратим у информативним програмима телевизијских станица и новина у РС – а то је по неколико ТВ станица и новина – стање у медијима није лоше, имајући у виду економску ситуацију у којој се медији (с)налазе са новинарима какве имају. Верујем да ни једној од редакција не би био наодмет још покоји квалитетан новинар, што подразумева да за то буде и солидно плаћен. Но, што би се рекло, колико пара - толико музике, па уз то иде и кључна бољка наших медија: мало је новинара који су се специјализовали за праћење нпр. унутрашње и спољне политике или социјалних и економских тема, суђења за ратне злочине, док, изгледа, једино „црна хроника“ не оскудева у новинарима-тркачима.

Тако смо мање-више принуђени да се сви бавимо свим и свачим, па је, сходно томе, такав и квалитет. Квалитет није толико упитан када је реч о темама које диктирају дневнополитички догађаји, али када су једни те исти новинари принуђени да се једном приликом баве економским проблемима, да би затим прешли на рашчлањавање узрока политичке кризе у БиХ, а онда се бавили и истрагама за ратне злочине – онда је тешко постићи уједначен квалитет већих прича из свих ових области. Када је реч о самим медијима у РС, јавни сервис има посебну улогу и обавезу да нам открива слојевиту слику друштва, али ми се чини да се у РС у том послу није одмакло много даље од почетка.

Сви остали - а то су комерцијални медији - труде се из петних жила да, у складу са својом уређивачком политиком, истовремено привуку што већи број оглашивача и задобију поверење што шире публике. Али, како је и једних и других мало – просто,

тржиште је скучено – онда би се опстанак медија у РС могао најјасније описати једном речју: сналажење. У таквом сналажењу, генерално, комерцијални медији у РС ипак, како ми се чини, доста слободније и одговорније извештавају неголи, рецимо, сродни медији у суседној Србији који имају и већу публику и већи рекламни колач на располагању. Не бих рекао ни да су, генерално, комерцијални медији у РС лошији од комерцијалних медија у ФБиХ; пре бих рекао да су друштвено одговорнији од медија са седиштем у Сарајеву када се говори – а о томе се најчешће говори – о међунационалним/међуентитетским проблемима.

У неколико медија у ФБиХ се, ипак, затиче много већа количина острашћености негативно усмерене на ову страну међуентитетске линије неголи у свим медијима заједно у РС у обрнутом смеру. Дакле, у поређењу са најближим суседством, чини ми се да комерцијални медији у РС слободније, отвореније и одговорније извештавају. Критички однос према унутрашњој ситуацији у РС варира од медија до медија. Колико је простор за критику искоришћен не зависи само од уређивачких концепција, већ и од слободе и вештине сваког новинара, при чему се вештина стиче сталним радом и учењем, а слобода изражавања се чува и за њу се бори.

Даље, озбиљан новинар мора бити критичан према свом раду и спреман на расправу о ономе што уради. Када је реч о информативном програму ТВ БН, сасвим је отворен за све релевантне ставове, како оне које износе владајуће странке, тако и оне које износе опозиционе странке и нестраначке личности. Сматрам да и једни и други и трећи добијају довољно простора онда када имају да саопште нешто што је у интересу јавности.

Када је реч о порталима, „Фронтал“ спада у оне које пратим редовно, јер се има шта квалитетно прочитати међу ауторским текстовима, али заиста не разумем администратора када дозвољава псовке и тешке увреде међу коментарима читалаца, тим пре што се и у тим коментарима може прочитати што шта квалитетно.

Шта мислите о помоћи Владе РС медијима, какав ефекат је имала?

- Видим да је новац који је Влада РС доделила добродошао свим медијима, а нисам приметио да су, након што су добили тај новац, медији мењали своје уређивачке политике: како је ко радио до тада, радио је исто и касније. Да ли је Влада РС требало да да комерцијалним медијима новац из буџета?

С обзиром на то да је реч о малим и средњим предузећима, која такође учествују у пуњењу буџета, мислим да јесте, тим пре што су касније након „лаганог“ повећања пореза та иста предузећа била додатно оптерећена. Дакле, тај новац би добродошао свакој малој фирми која запошљава младе људе и труди се да опстане на тржишту, а субвенција је било и биће и фирмама из других области, па не видим зашто би комерцијални медији били заобиђени.

Да ли је неким комерацијалним медијима дато више новца него што заслужују, односно да ли је подела била праведна ? Ограничићу се на ТВ БН у којем сам стално запослен скоро од оснивања, и на „Нови Репортер“ с којим сарађујем последњих 12 година. У поређењу са другим медијима, ТВ БН је, рецимо, могла добити нешто више новца: то није никаква жалба, него одраз стања на медијском терену, што би се рекло. У поређењу са другим штампаним медијима, према ономе што сам видео, „Нови Репортер“ је новац који је добио морао да оправда кроз разне додатке на тему усклађивања нашег законодавства са легислативом ЕУ. Теме су солидно обрађене и онај ко је хтео да сазна на шта РС (не)треба да рачуна у даљем процесу приближавања ЕУ – могао је да добије добар део разборитих одговора.

Него, мени је у целој овој причи занимљиво нешто друго, а то је ситуација да је помоћ Владе РС додељена и медијима чије су централе у Србији, који имају своје редакције у РС, а да, при томе, у србијанским издањима готово да немамо више информација о РС него раније. Просто, не видим у чему је проблем да више информација из РС буде заступљено у медијима у Србији, барем у онима који имају и своје редакције у РС. То, наравно, није питање за редакције у РС, већ за (су)власнике у Србији: просто, није ми јасно зашто је важно да читалац издања у РС добије прилику да сазна свашта у Србији, а да читалац у Србији често није у прилици да сазна нешто више о РС, поред вести из црне хронике и изјава највиших званичника.

Уосталом, ако постоји Споразум о специјалним и паралелним односима РС и Србије, чији је циљ развијање међусобне сарадње, онда би и свима онима који тврде да држе до тог споразума ваљда требало да буде у интересу да се и у Србији свакодневно чује, види или прочита више о РС. По неколико вести више сваког дана, понека прича више – било би добро за почетак.

Којим темама наши медији посвећују мање пажње него што би требало?

- Непостојање озбиљне пронаталитетне/популационе политике и последице таквог (не)приступа - представља у најширем смислу тему којом се не бавимо у већој мери. Зашто власти на различитим нивоима не издавајају више новца за помоћ не само за друго дете, већ и за прво – а о помоћи породицама са троје и више деце да и не говоримо – питања су која није наодмет увек изнова постављати. У исту групу питања спада и питање о томе зашто се не издваја више новца – негде се чак смањује – за вантелесну оплодњу.

Рецимо, смањењем плата председника, министара, посланика њима сличних јавних службеника могао би се основати фонд из којег би се, за почетак, исплаћивала каква-таква новчана помоћ. Мислим да ни они најбогатији код нас не би имали ништа против да се одрекну делића својих прихода у корист младих родитеља слабијег имовног стања, а ни сам не бих имао ништа против да ми се, на добровољној основи, одбија од плате један одсто у корист таквог фонда. С тим да би можда најбоље било да рад такве националне институције контролише директно НС РС.

Постоји ли опозиција у Српској, са посебним освртом на ону највећу?

-Опозиција актуелној власти у РС постоји и у последње време не пропушта ниједну прилику да се огласи оштром критиком на рачун власти и конструктивним предлозима, а то се, на пример, добро видело у НС РС приликом расправе о законима о ПИО и о правима бораца, породица погинулих бораца и ратних војних инвалида. Било је ту и промашаја, али и промашаји су, као и поготци, саставни део утакмице.

У последње време чули смо барем по једну вредну иницијативу из редова ПДП и ДП, а СДС увелико представља своје анализе, те износи и предлоге за решење проблема. Ипак, нису сви тимови СДС тако јасни у ономе што та странка нуди. Чини ми се да су најдаље одмакли тимови задужени за области здравства и правосуђа, нудећи и аргументовану критику и решења која начелно изгледају сасвим пристојно.

Но, озбиљној опозиционој странци свакако не би било на одмет да формира и своју владу у сенци која ће, на једном месту, артикулисати критике и могућа решења у сваком тренутку. Мени је, рецимо, посебно занимљива идеја коју је СДС изнео још раније о фискалној децентрализацији РС, наслоњена на Европску повељу о локалној управи и

самоуправи. Чини ми се, заправо, да она може допринети уобличавању по четири-пет снажних урбаних центара на истоку и западу РС, који би представљали језгра развоја РС.

Дакле, истрајавање на приступу да сваку критику прати барем понуда решења у начелу и СДС и осталим опозиционим странкама никако не може смањити рејтинг, али за повећање утицаја у народу није могуће ослонити се само на пад угледа власти, већ је потребно, чини ми се, почети представљати и своје кандидате за важније функције, уколико у опозицији имају намеру да након следећих избора преузму одговорност за вођење РС.

Било би много поштеније рећи и ко су људи који ће учинити оно што странке бирачима обећају. Када би, рецимо, имали понуде именом и презименом са две-три стране(кандидати за премијере и два-три министра, за почетак) тада би бирачи могли још боље да процене озбиљност такмаца.

Локални избори нас очекују у 2012. Како ће изгледати предизборна година, да ли ће избори донијети неке промјене?

- Рано је говорити о томе како ће изгледати изборна година, тим пре што још није јасно хоће ли опозиционе странке наступати са заједничким кандидатима за начелнике барем у једном броју општина, односно да ли ће правити прећутне договоре да неки не истичу своје кандидате како би се спречило расипање гласова.

Када је, на пример, реч о Сребреници, није нескромно очекивати да релевантне српске партије/партије са седиштем у РС наступе заједнички, како би од локалне власти, поред Бошњака, бољитак могли да осете и тамошњи Срби. На локалним изборима је посебно важно и ко су именом и презименом кандидати, јер, као што се и до сада пуно пута догађало, неким ни слике са председником странке или јаким странком иза себе, нису помогле да победе.

Са досадашњим актерима, велике промене не треба очекивати, али мање промене су изгледне ако на површину испливају нека нова имена по општинама и градовима која ће покушати да се енергичније заузму за интересе грађана од постојећих персоналних

гарнитура. Очекујем да се на изборима појаве и локалне независне, грађанске листе које ће прецизно идентификовати специфичне проблеме у локалним заједницама и можда понудити боља решења од оних која нуде постојеће политичке партије.

Или ће барем, рецимо, моћи да покушају да покажу да поседују већи степен друштвене одговорности и солидарности са грађанима, па да, на пример, за почетак смање плате у својој локалној управи на позицијама на којима су оне безобразно високе. А да ту наоко малу разлику преусмере, на пример, за помоћ социјално угроженима, породицама са више деце и на сличне иницијативе. Мислим да би се тим наоко малим потезима могло показати да постоје људи који су способни да уведу мало више реда у својој локалној заједници, а што би их онда кандидовало да се ухвате у коштац са много већим проблемима на републичком нивоу.

Промене су неизбежне, само је питање којом ће се динамиком одвијати. Прилично сам уверен да ће честитост, рад, солидарност, скромност, пристојност и друге врлине - поготово у новој години кризе - бити више цењене у народу од политикантских „вештина“ разноразних брбљиваца и разметљиваца у постојећим странкама, па ће и у тим странкама неминовно долазити до промена. Поред тога, у Семберији не треба измишљати топлу воду, јер је већ има у изобиљу, па не би било лоше да се појави неко ко ће се много више заложити да термоминерални извори буду искоришћени у још већој мери.

СНСД је први пут дошао на власт као фаворит западних сила, а сада имају јак проруски став. Како то видите и објашњавате?

- Питање није потпуно, јер се тиче само једне странке, а у „заокрету“ који помињете не могу се заобићи ни остале странке у РС. Осим тога, период на који се ваше питање односи протеже се на последњих 14 година, па ми је тешко да укратко опишем трансформацију политике и СНСД-а и других странака. Али, хајде да покушам. Дакле, г. Додик је као вођа странке са два посланика добио први премијерски мандат не само захваљујући фаворизовању од стране водећих западних сила, него и уз директну подршку тадашњег председника Србије и Југославије покојног г. Слободан Милошевића. Претходило је томе и фаворизовање овдашњих социјалиста и коалиције „Савез за мир и прогрес“, коју је директно г. Милошевић подржао, с тим да се, колико се сећам, као фаворит пре г. Додика појавио г. Младен Иванић.

Дакле, без благослова г. Милошевића – који је, изгледа, био уверен да су његове одлуке најбоље решење за РС - тешко су западне силе могле било шта да учине у РС и раније. Одбијање СДС-а да подржи Венс-Овенов план, односно крајња резервисаност вођства РС да подржи потписивање Дејтонског споразума су „инциденти“ који потврђују поменуто правило. Први фаворити водећих западних сила на власти у РС били су, дакле, чланице коалиције „Слога“, у којој су водећу улогу имали дојучерашњи СДС-овци који су основали СНС плус социјалисти, а г. Додик их је „повезивао“ на месту заједничког премијера. Чињеница је да је та коалиција дала почетни импулс стварању „функционалне“ БиХ, (не)вољно учествујући и у збацивању са функције председника РС г. Николе Поплашена.

Међутим, већ у следећа, само два изборна циклуса, СДС и ПДП ће, заједно са СНСД-ом, дати још већи допринос стварању „функционалне“ БиХ на уштрб дејтонских надлежности РС. Врхунац је био учешће у изради „априлског пакета“ уставних промена, који је био највећи подухват српских политичких минималиста. Интересантно је да су тадашњи догађаји показали да су западне силе међу Србима нашле највише својих фаворита: само су малобројни радикали били против тог „пакета“ међу политичким Србима, на истом питању се међу Хрватима поцепала најјача странка, а само су оштре поделе међу бошњачким политичарима „спасле“ РС од повеликог распакивања дејтонског Устава БиХ. Срећа па су се у тзв. „полицијској реформи“ и водећи српски политичари призвали разуму, па се спасло што се спасити могло. До озбиљнијег призивања разуму међу водећим српским политичарима долази са јачањем утицаја Русије на Балкану, па тако и у БиХ.

„Враћањем“ Русије на Балкан и г. Додик схвата да РС добија много бољег спољнополитичког савезника од водећих западних сила у одбрани дејтонског статуса РС, мада ни то није много помогло г. Додику да се не упусти у краткотрајну епизоду разговора о четири територијалне јединице у „Прудском споразуму“. Персоналним променама у врху СДС-а, и та странка заузима озбиљнији приступ политичкој одбрани РС неголи за време председниковања г. Драгана Калинића и г.ц Драгана Чавића. Па, ипак, мислим да није сасвим тачна тврдња да СНСД има јак проруски став зато што има добру сарадњу са „Јединственом Русијом“ која се манифестује руским инвестицијама у РС.

Примера ради, постоје неке разлике у односу према НАТО-у и унутар сваке од две водеће странке у РС: у СНСД-у смо имали јавне гласове који се залажу за приступање НАТО-у, док врх странке поручује да ће се о томе народ изјаснити на референдуму; у СДС-у, с друге стране, имате и гласова који се оштро супротстављају чланству РС/БиХ у НАТО алијанси и залажу за још чвршће везивање за Русију, док вођство преферира да се питање (не)приступање НАТО-у веже са будући однос Србије према међународним

војно-политичким савезима.

Однос према НАТО-у остаје, заправо, од велике важности у односима Срба с обе стране Дрине са Русијом, имајући у виду да НАТО одбија да да Русији тражене гаранције да свој противракетни штит неће бити употребљен против руских интереса, па су тако и односи Русије и НАТО-а мало захладнели. Напокон, ономад је руски премијер г. Владимир Путин у Београду поручио да се земље учеснице „штита“ могу сматрати метом Русије, а, с друге стране, како изгледа бити мета напада НАТО-а уверили смо се с обе стране Дрине. Узимајући све то у обзир, најразумније ми у овим временима делује залагање за војну неутралност и Србије и РС, односно целе БиХ, што свакако није ни антируски, ни антиНАТО став.

У којој мјери је Турска опасност за РС, и како треба гледати на јачање њеног утицаја?

- Турска је међу првим чланицама НАТО признала самопроглашену државу косовских Албанаца на Косову и Метохији, тзв. „Републику Косово“. То је у старту избацује из реда непристрасних помагача за решење проблема на Балкану, за разлику, рецимо, од Русије која се принципијелно залаже за очување територијалне целовитости и Србије и БиХ. Уосталом, турска дипломатија и не крије да подржава захтеве бошњачких политичара за што снажнијом централизацијом БиХ.

Но, колико год да изгледа природно да Турска стоји иза политичких ставова Бошњака у БиХ, у најмању руку је исто толико неприродно очекивати да се РС одрекне својих уставних полуга заштите у БиХ. Дакле, ако се узме у обзир утицај “меке моћи” коју шири Турска на Балкану и “џамијска дипломатија” турског министра спољних послова Ахмета Давутоглуа – а у контексту његове геополитичке замисли да Србима „не треба препустити целу источну Босну већ стремити одржавању коридора код Горажда због везе са Санџаком и Косовом“ – онда српским политичарима у РС не преостаје ништа друго него да закључе да им следи непоколебљива одбрана дејтонских принципа уз помоћ Русије и Србије, као својих кључних савезника, али и свих других чинилаца у међународној политици који схватају да дејтонске БиХ нема без РС.

Ипак, не верујем да ни Русија и Србија - а ни било ко други - могу битно допринети очувању положаја РС, ако би то српски политичари у РС можда пропустили да учине у некој (не)прилици.

Да ли мислите да се опасност вехабија потцењује или прецјењује, у медијима и иначе?

- Када сам објавио први озбиљан рад о исламском радикализму у тематском броју НСПМ-а 2006. године, уредништво га је класификовало као научни рад, мада нисам имао ту врсту претензија, већ сам само имао намеру да напишем један пристојан чланак на темељу истраживања и укрштања различитих извора, из чисте знатижеље. Међутим, запрепастио сам се када сам сасвим случајно открио да је део тог рада публиковао Хелсиншки одбор за људска права у Србији у свом издању под називом „БиХ - језгро великосрпског пројекта“.

Од тада до данас примећујем да се проблем вехабија у медијима више потцењује, него што се прецењује, при чему се указивање на опасност од деловања вехабија покушава умањити дисквалификавањем сваког ко на опасност аргументовано упозорава. Од упознавања с том појавом, нисам приступао сензационалистички проблему исламиста у БиХ – а вехабијске групе су срж проблема – већ сам се у својим радовима на ТВ БН, у „Новом Репортеру“ и НСПМ-у већином ослањао на ауторе који пажљиво прате ту тему.

Сем неколико ауторитета у овој области у РС и Србији, на опасност од вехабија већ годинама у ФБиХ најозбиљније упозорава неколико тамошњих аутора, полазећи од чињенице да вехабије у првом реду представљају опасност за босанске муслимане. „Забављени“ својом муком, разумљиво је да се они превише не упуштају у могуће последице деловања вехабија у хришћанском комшилуку. Мени се чини да су већ и та упозорења у ФБиХ сасвим довољна да се и медији у РС више баве овим проблемом, не би ли подстакли јавност на питања безбедносним агенцијама о томе шта оне заиста чине да смање терористичку претњу.

Запрепашћујуће је да директор Обавештајно безбедносне агенције(ОБА) БиХ Алмир Џуво изађе и саопшти да би јавност била и те како забринута да зна све што зна ОБА, а да јавност остане ускраћена за податке о томе шта све чини ОБА да би грађани били што безбеднији. Такође је запрепашћујуће да из МУП-а РС оде у јавност једна необична информација о деловању вехабија у РС у којој се, између осталог, наведе да неке вехабије изводе вежбе ловачким оружјем, а да затим остане неразјашњено да ли им је МУП РС дао дозволу за то оружје, односно зашто им није оружје одузето, ако су, практично, проглашени опасношћу по националну безбедност.

У РС постоје стручњаци за безбедност који се веома озбиљно баве том причом, али се они у медијима појављују углавном када се догоде терористички напади или „мали“ инциденти у којима су вехабије актери. Да се опасност од вехабија прецењује – тако се данас мисли једино у оним круговима Исламске заједнице у БиХ у које стижу обилате донације из Саудијске Арабије. Јасно је да кључне токове исламске мисли у БиХ обликује ИЗ у БиХ, али најбитнија чињеница за диференцирање проблема (ре)исламизације босанских муслимана јесте то што унутар саме ИЗ у БиХ постоји низ ауторитета који не само да сматрају да су мисионари школовани у Ријаду бољи од домаћих, већ су спремни да толеришу и деловање вехабијских група и онда када се те групе не устежу да мање-више отворено исказују разумевање за насиље, па чак и да га унапред оправдају.

На то јасно упућују неки ранији примери јавних иступа Незима Халиловића-Мудериса, високог званичника ИЗ у БиХ, декана Исламског педагошког факултета у Зеници Зухдије Адиловића и да не набрајам даље. Описујући тренутно стање у врху ИЗ у БиХ, израз „вехабијски уљези“ није употребио неки хришћанин, већ професор сарајевског Факултета исламских наука Решид Хафизовић, истичући да се под окриљем врха ИЗ у БиХ ствара веома плодно тло за деловање „нових муслимана“ које није ни најмање мирољубиво ни према оним малобројним Бошњацима који се осмеле да јавно критикују њихово мисионарство. Шта онда да очекују они који нису муслимани у БиХ ? Изгледа да у наше време преостаје само да чекамо ко ће повући следећи потез: безбедносне агенције да спрече могуће насиље неке од вехабијских група, или ће неки од тих „бунтовника“ - инспирисан „радовима“ својих идола са Кавказа, Авганистана и Ирака – бити бржи.